

**TOSHKENT IRRIGATSIYA VA QISHLOQ XO`JALIGINI
MEXANIZATSIYALASH MUHANDISLARI INSTITUTI
«Iqtisodiyot» kafedrası**

**QISHLOQ XO`JALIGI IQTISODIYOTI VA MENEJMENTI
*fanidan***

**«O`ZBEKISTON AGROSANOAT MAJMUASI VA UNING RIVOJLANISHI»
mavzusidagi**

TOSHKENT – 2019

Mavzu:

O`ZBEKISTON AGROSANOAT MAJMUASI VA UNING RIVOJLANISHI

• Reja:

- **1. Agrosanoat majmuasining zarurligi, maqsadi, vazifalari va tarkibi.**
- **2. Agrosanoat majmuasi tarkibidagi tarmoqlar o`rtasidagi munosabatlar**
- **3. Agrosanoat majmuasining holati, iqtisodiy-ijtimoiy samaradorlik darajasi, ularni rivojlantirilishi.**
- **4. Oziq-ovqat va xalq iste'moli mollari majmuasi. Davlatning oziq-ovqat xavfsizligi**

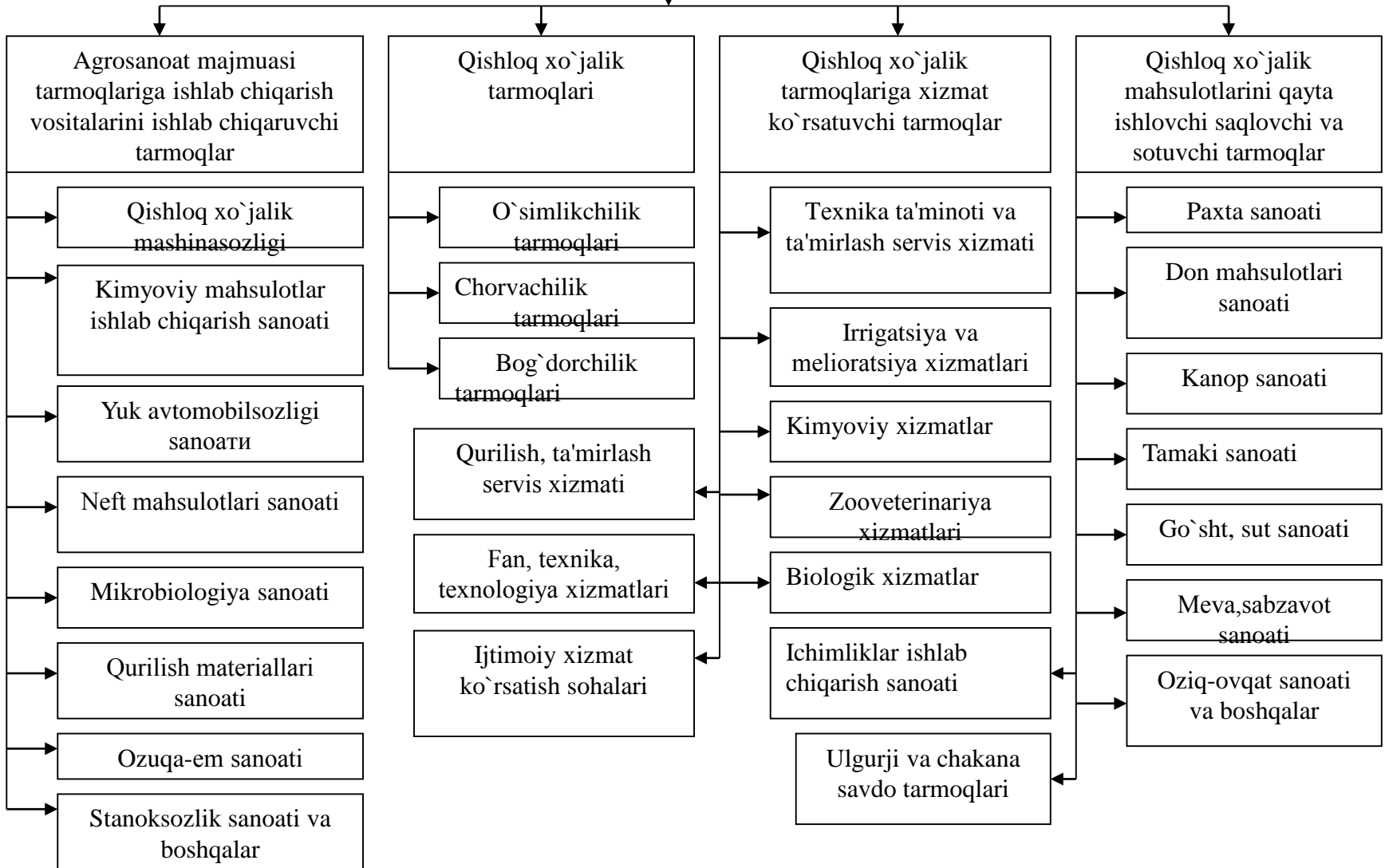
- **1. Agrosanoat majmuasining zarurligi, maqsadi, vazifalari va tarkibi**
- **Mamlakat agrosanoat majmuasining asosiy maqsadi – aholini sifatli oziq-ovqat va xalq iste'moli tovarlari bilan talab darajasida ta'minlashdir. Bu masala ulkan siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo`lib, uning talab darajasida hal etilishi aholi turmush darajasini yuksaltiradi, ularni farovon yashashini ta'minlaydi. Shuning uchun ham bu masalaga Respublika hukumati tomonidan alohida e'tirbor berilmoqda, ya'ni agrosanoat majmuasiga kiruvchi barcha tarmoqlarni rivojlantirish bilan bog`liq bo`lgan chora-tadbirlar ishlab chiqilib, ularni hayotga bosqichma-bosqich joriy etilmoqda.**

- **Respublika agrosanoat majmuasi o`z maqsadga erishishi uchun quyidagi asosiy vazifalarni yechilishini taqozo etadi:**
- **Respublika agrosanoat majmuasining maqsadini to`liq va samarali bajarilishini taminlay olish qobilyatiga ega bo`lgan tarkibning (ya`ni tarmoqlarni) maqsadga muvofiq holda tashkiliy, texnologik, texnikaviy, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan o`zaro uzviy bog`lanishini ta'minlash;**
- **majmua tarkibidagi korxonalarini barcha omillarni e'tiborga olgan xolda maqsadga muvofiq oqilona joylashtirish hamda ularning ixtisoslashtirilishi va integratsiyalashuvini ta'minlash;**
- **samarali faoliyat ko`rsatishini ta'minlash maqsadida barcha korxonalarini zamonaviy texnikalar bilan jihozlash, ularda ilg`or, innovatsion texnologiyalarni joriy etish;**

- **agrosanoat majmuasi tarkibidagi korxonalar ixtiyoridagi barcha resurslardan (tabiiy, kapital, mehnat) tadbirkorlik bilan oqilona foydalanib, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, mexanizatsiyalash, elektrlashtirish va kimyolashtirish orqali doimiy va o`zgaruvchan xarajatlarni kamaytirib, ekologik talablarga javob beradigan mahsulotlarni zarur miqdorda ishlab chiqarish, ularni iste'molchilarga yetkazib berib, ko'proq foyda olishni ta'minlash;**
- **agrosanoat majmuasi tarkibidagi korxonalar o`rtasida ular ishlab chiqarayotgan mahsulotlarini o`zaro samarali ayriboshlanishini ta'minlaydigan narxlarni maqsadga muvofiq miqdorini ma'lum muddatlarga belgilash;**
- **- majmuada faoliyat ko`rsatayotgan rahbar, ishchi va xizmatchilarning malakalarini oshirish, ular mehnatlarining miqdoriga, pirovard natijasiga ko`ra rag`batlantirilishini rivojlantirish va boshqalar.**
- **Agrosanoat majmuasi maqsad hamda vazifalaridan kelib chiqqan holda uning tarkibi quyidagi 4 ta bo`g`indan (sohadan) tashkil topishi mumkin:**

AGROSANOAT MAJMUASI

BOG'INLARI

- 2.2. Agrosanoat majmuasi tarkibidagi tarmoqlar o`rtasidagi munosabatlar
- Agrosanoat majmuasining maqsadidan kelib chiqqan holda uning ishlab chiqarish jarayonida o`zaro uzviy bog`langan quyidagi bosqichlar mavjud:
- agrosanoat majmuasi tarkibidagi tarmoqlar uchun ishlab chiqarish vositalari ishlab chiqarish;
- qishloq xo`jalik mahsulotlari ishlab chiqarish;
- majmua takror ishlab chiqarish jarayonida ishlab chiqarish, texnikaviy va texnologik xizmatlarni amalga oshirish;
- qishloq xo`jalik mahsulotlaridan oziq-ovqat hamda iste'mol tovarlarini ishlab chiqarish, saqlash;
- oziq-ovqat hamda xalq iste'moli tovarlarini iste'molchilarga yetkazib berish.

- **Qishloq xo`jalik korxonalari o`z ishlab chiqarishlarini rivojlanishini va samaradorligi yuksalishini ta'minlash maqsadida ekologiyaga salbiy ta'sir ko`rsatmaydigan, kimyoviy vositalarni, yoqilg`i, yonilg`i materiallarini bevosita sanoat tarmoqlaridan sotib olish uchun shartnoma tuzadilar. Ular shuningdek, texnikalarini ta'mirlatish, yerlarini haydash, ekinlarni ekish, yetishtirilgan hosilni yig`ib-terib olish maqsadida ixtisoslashgan mashina-traktor parklari bilan, hasharotlarga hamda zararkunandalarga qarshi kurash maqsadida esa kimyoviy xizmatlarni amalga oshiradigan tashkilotlar bilan, ekinlarning suvga bo`lgan talabini qondirish uchun suv xo`jaligi tashkilotlari bilan shartnomalarni rasmiylashtiradilar. Shartnomalarning shartilari bajarilishini tomonlar, albatta, ta'minlashlari kerak.**

- 1994-2009 yillarda qishloq xo`jalik mahsulotlarining bahosi ularning turlari bo`yicha 80-90 marta oshgan bo`lsa, sanoat mahsulotlarining baholari esa 800-950 martaga o`sgan. Ular o`rtasidagi o`sish farqi 1 ga 10 ni tashkil etgan. Ya'ni qishloq xo`jalik mahsulotlarining bahosi 1 marta oshgan bo`lsa, shu tarmoqda foydalanilayotgan, sanoat mahsuloti hisoblangan ishlab chiqarish vositalarining baholari 10 martaga oshgan. Qishloq xo`jaligi hamda sanoat tarmoqlari mahsulotlarining baholari o`rtasidagi nomutanosiblikni yana quyidagi ma'lumotlardan ham ko`rish mumkin:
- 1991 yilda bir dona «TTZ-80» markali traktorni sotib olish uchun 3,7 tonna paxta xomashyosini sotishdan olingan pul etgan bo`lsa, 2008 yilda shu traktorni sotib olish uchun esa 92,8 tonna paxta xomashyosini sotish kerak bo`lgan. Bu boradagi mutanosiblik 1991 yilda 1:3,7 bo`lgan bo`lsa, 2002 yilda 1:89,7 bo`lgan, ya'ni farq 24,2 martani tashkil etgan.

- **2.3. Agrosanoat majmuasining holati, iqtisodiy-ijtimoiy samaradorlik darajasi, ularni rivojlantirilishi**
- **Respublika agrosanoat majmuasi tarkibidagi tarmoqlarning tashkiliy, texnikaviy, texnologik, iqtisodiy hamda ijtimoiy o`zaro bog`lanishi, ya'ni integratsiyalashuvi natijasida mehnat taqsimoti amalga oshirilmoqda. Bu hol agrosanoat majmuasi ixtiyoridagi barcha resurslardan, shu jumladan, cheklanganlaridan ham samarali foydalanilishini ta'minlashga, texnika va texnologiyalarni rivojlantirishga, ishlab chiqarish jarayonlarini mexanizatsiyalashtirishga, avtomatlashtirishga, elektrlashtirishga, kompyuterlashtirishga hamda tarmoqlarni boshqarishni takomillashtirishga qaratilgan.**

- **Agrosanoat majmuasining iqtisodiy samaradorlik darajasini quyidagi ko`rsatkichlar yordamida aniqlash mumkin:**
- **Jumladan, Respublika agrosanoat majmuasining yalpi mahsuloti. U majmua tarkibidagi tarmoqlar korxonalarining bir yil mobaynida ishlab chiqargan tayyor mahsulot va ko`rsatgan xizmatlar summasidan tashkil topadi.**
- **Agrosanoat majmuasining tarmoqlari bo`yicha mamlakat eksportidagi, ya'ni valyuta tushumidagi salmog`i, ya'ni ulushi. Uni aniqlash uchun agrosanoat majmuasi tarmoqlaridagi korxonalarining eksport qilgan mahsulotlariga, xizmatlariga olingan valyuta shaklidagi tushumlarining bir yillik yig`indisini aniqlash zarur.**

- **Aholining oziq - ovqat va xalq iste'moli tovarlari bilan ta'minlanganlik darajasi. Bu ko`rsatkichning mutlaq darajasini aniqlash uchun agrosanoat majmuasida ishlab chiqarilib, iste'molchilarga sotilgan mahsulotlar (turlari bo`yicha) miqdorini respublika aholisining umumiy soniga taqsimlash lozim.**
- Agrosanoat majmuasi, tarmoqlari va korxonalarida foydalanilayotgan, sarflanayotgan ishlab chiqarish fondlarining, qilinayotgan xarajatlarning samaradorligi.
- Agrosanoat majmuasi tarmoqlari, korxonalari faoliyatining rentabellik darajasi. Uni aniqlash uchun tarmoqlarning, korxonalarining sof foydasini jami xarajatlar summasiga taqsimlab, natijani 100 ga ko`paytirish lozim.

2.4. Oziq-ovqat va xalq iste'moli mollari majmuasi. Davlatning oziq-ovqat xavfsizligi

- Respublika hukumatining eng muhim vazifalaridan biri aholining iste'mol tovarlariga nisbatan o'sib borayotgan talabini qondirishdir. Chunonchi, aholi oziq-ovqat hamda nooziq-ovqat mahsulotlari bilan to'liq ta'minlanishi natijasida ularning farovon hayot kechirishlari uchun asos yaratiladi. Bu muammoni agrosanoat majmuasi hal etadi. Agrosanoat majmuasida barcha tarmoqlar o'zaro uyg'unlashishi (integratsiyalashuvi) hamda ixtisoslashishi natijasida aholining ikki xil ehtiyojini qondiradigan mahsulotlar ishlab chiqarilib, iste'molchilarga yetkazib berilishi zarur.

- muammolarni hozirgi zamon talabi darajasida hal etish uchun:
- agrosanoat majmuasi tarkibidagi mashinasozlik, neft, kimyo va boshqa sanoat tarmoqlari qishloq xo`jaligini va uning mahsulotlarini qayta ishlovchi tarmoqlarni arzonroq, sifatli, unumdor ishlab chiqarish vositalari bilan ta'minlashlari;
- qishloq xo`jalik tarmoqlari mavjud bo`lgan barcha ishlab chiqarish vositalaridan oqilona foydalangan holda talabni qondiradigan miqdorda sifatli mahsulotlarni ishlab chiqarishlari;
- qishloq xo`jaligi tarmoqlarining rivojlanishini ta'minlash maqsadida ularga turli xildagi xizmatlarni vaqtida, sifatli va arzon narxlarda amalga oshirish, jumladan, ekinlarni suv bilan, texnikalar, kimyoviy vositalar, o`g`itlar, ozuqa-em, yoqilg`i, yonilg`ilar bilan, texnikalarni ta'mirlash va xizmatlar ko`rsatish;
- qishloq xo`jaligida yyetishtirilgan mahsulotlarni nobud etmasdan vaqtida, sifatli tayyorlab, qayta ishlab, tayyor mahsulotlar iste'molchilarga yetkazib berilishini ta'minlash lozim. Bunda mahsulotlarni sotib olib, qayta ishlash korxonalarini ko`lamini rivojlantirishga alohida e'tibor berish, respublika Prezidenti I.Karimov ta'kidlaganlaridek, qishloqqa sanoatni olib borish kerak. Shu bilan tarmoqdagi aholining ish bilan ta'minlanishi, real daromad olishi uchun katta imkoniyat yaratiladi;
- respublika agrosanoat majmuasi tarkibidagi tarmoqlar o`rtasidagi barcha o`zaro munosabatlarni (baholar, soliqlar, to`lovlar) takomillashtirishga va ularni erkinlashtirishga qaratilgan tadbirlarni hamma bo`g`inlarda ishlab chiqib, ularning hayotga tatbiq etilishini ta'minlashga erishish kerak.

**E'TIBORLARINGIZ UCHUN
RAHMAT!**